

KRÓTKIE DONIESIENIA**SHORT COMMUNICATIONS****643 Pierwsze stwierdzenia chronionego gatunku ważki (Odonata) – *Sympecma paedisca* (BRAUER, 1877) w województwie dolnośląskim**

First records of the protected dragonfly (Odonata) – *Sympecma paedisca* (BRAUER, 1877) in the Lower Silesia

KEY WORDS: Odonata, *Sympecma paedisca*, faunistics, Lower Silesia, protected species.

Podczas badań prowadzonych na terenie rezerwatu „Stawy Milickie” stwierdzono po raz pierwszy na Dolnym Śląsku stanowisko *Sympecma paedisca* (BRAUER, 1877):

- Kompleks Potasznia, Staw Jan, część północno-wschodnia stawu, ok. 1,5 km na W od wsi Wróbliniec, N: 51°32'17"; E: 17°31'25", UTM: XT71, 6 VIII 2007.
- Kompleks Ruda Sułowska, Staw Duża Grabówka, część wschodnia ok. 0,7 km na N od wsi Ruda Sułowska, N: 51°31'09"; E: 17°06'58", UTM: XT40, 5 VIII 2007.
- poza rezerwatem, las na W od wsi Gruszczyca, ok. 0,5 km od wsi, N: 51°28'09"; E: 17°08'20", UTM: XT40, 15 VIII 2007.

Na pierwszych dwu stanowiskach gatunek odłowiono na roślinności szuwarowej przez czerpakowanie; stwierdzono tu po jednym samcu. Na trzecim stanowisku odłowiono jedną samicę przebywającą wewnątrz lasu na porastających go paprociach.

Kompleks Potasznia – osobnika odłowiono w bezpośrednim sąsiedztwie stawu Jan. Północno-wschodni fragment stawu ograniczony jest fitocenozą trzciny pospolitej (*Phragmites australis* – (CAV.) TRIN. EX STEUD.) a dalej lasem sosnowym. Lustro wody skąpo porośnięte *Salvinia natans* (L.) ALL. Opisywanemu gatunkowi towarzyszyły ponadto: w dużej liczbie *Platycnemis pennipes* (PALLAS, 1771), dość liczna *Aeshna mixta* LATREILLE, 1805 oraz nieliczna *Aeshna grandis* (LINNAEUS, 1758).

Kompleks Ruda Sułowska – osobnika odłowiono na grobli oddzielającej stawu Duża Grabówka i Staw Prostokątny. Osobnik przebywał w trzcinowisku. Oprócz *S. paedisca* zaobserwowano liczne w tym czasie *Aeshna mixta* LATREILLE, 1805, *Platycnemis pennipes* (PALLAS, 1771), *Ischnura elegans* (VANDER LINDEN, 1820) oraz jedną samicę *Aeshna grandis* (LINNAEUS, 1758).

Okolice wsi Gruszczyca – osobnika odłowiono w borze sosnowym z gęstym runem orlicy pospolitej (*Pteridium aquilinum* (L.) KUHN). Najbliższe zbiorniki wodne znajdują się ok. 3 km na północ, w Rezerwacie „Stawy Milickie” (Kompleks Ruda Sułowska) oraz ok. 3 km na południowy zachód przy wsi Konikówko. Ponadto ok. 2,5 km na północ płynie rzeka Barycz a przez las gdzie odłowiono samicę niewielki, zarastający ciek wodny – Krępicą. Prócz *S. paedisca* obserwowano dość licznie *Sympetrum sanguineum* (MÜLLER, 1764).

Sympetma paedisca jest gatunkiem eurytopowym, chronionym, znajdującym się ponadto w IV załączniku Dyrektywy Siedliskowej. W ujęciu chronologicznym *S. paedisca* jest gatunkiem syberyjskim, którego liczebność i zagęszczenie w Europie wyraźnie spada ku zachodowi i południu. W Polsce, na linii Wisły dochodzi do rozdzielenia zwartego zasięgu na dwie odnogi – Północna dochodzi do Beneluxu wzdłuż wybrzeży morskich, południowa natomiast do Szwajcarii i północnych Włoch (DIJKSTRA 2006: Field Guide to the Dragonflies and Damselflies of Britain and Europe). W Polsce gatunek ten stwierdzany jest głównie we wschodniej części kraju, gdzie spotykana jest często i raczej nie jest zagrożony (BERNARD, BUCZYŃSKI, TOŃCZYK, WENDZONKA 2009: Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce, BOGUCKI Wydawnictwo Naukowe, Poznań: 68-69.). Tymczasem już w Niemczech, gdzie sytuacja *S. paedisca* występuje na skraju zasięgu, sytuacja jest bardzo zła. Posiada kategorie zagrożenia 2, co odpowiada kategorii EN wg. IUCN (OTT, PIPER: Rote Liste der Libellen (Odonata). [In:] BINOT, BLESS, BOYE, GRUTTKE, PRETSCHER (Hrsg.): Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Schr. R. für Landschaftspflege u. Naturschutz, 55: 260-261). Najbliżej opisywanych stanowisk *S. paedisca* obserwowano na Śląsku i w Wielkopolsce, dość blisko granicy województwa. (BERNARD, BUCZYŃSKI, TOŃCZYK, WENDZONKA 2009: ibid.), gatunek występuje też w Czechach (DOLNÝ, BÁRTA, WALDHAUSER, HOLOUŠA, HANEL 2007: Vážky České republiky. Ekologie, ochrana a rozšíření. Český svaz ochránců přírody, 670 s).

Odonatofauna Dolnego Śląska jest słabo poznana a nieliczne badania prowadzone były m.in. na terenie Rezerwatu „Stawy Milickie” (np. SAWKIEWICZ, ŻAK 1966: Roczn. Muz. Górnośl., Bytom, Przyroda, 3: 73-132). Jednakże nie stwierdzono wówczas *S. paedisca* z terenu województwa dolnośląskiego. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przypuszczać, że w Rezerwacie „Stawy Milickie” *S. paedisca* występuje na większej liczbie stanowisk, wymaga to jednak potwierdzenia, w trakcie okresu rozrodczego gatunku. Na chwilę obecną nie można stwierdzić czy podane stanowiska wskazują na izolowaną populację między głównymi „odnogami” arealu, czy też łączą się z nimi.

Paweł JARZEMBOWSKI, Zakł. Botaniki, UWrocław
Maciej MATRAJ, Muzeum Przyrod. UWrocław

644 Silphidae LATREILLE, 1807 (Coleoptera: Staphylinoidea) Świętokrzyskiego Parku Narodowego

Silphidae LATREILLE, 1807 (Coleoptera: Staphylinoidea) of the Świętokrzyski National Park

KEY WORDS: Coleoptera, Silphidae, necrophilous, carrion beetles, the Świętokrzyski National Park, new records, ecology.

Rodzina Silphidae reprezentowana jest w krajowej koleopterofaunie przez 23 gatunki (BURAKOWSKI i in. 1978: Kat. Fauny Pol., XXIII, 5: 1-356; RŮŽIČKA & SCHNEIDER 2004: [W:] LÖBL I., SMETANA A. (red.): Catalogue of Palaearctic Coleoptera, 2: 229-237). Mimo stosunkowo niewielkiej liczby gatunków dane o ich biologii i rozmieszczeniu w Polsce są nadal fragmentaryczne, a niewielka liczba publikacji im poświęconych obrazuje stopień poznania omawianej rodziny (np. BUNALSKI M. 1993: Wiad.

entomol. **12**: 137-138; ALEKSANDROWICZ O., KOMOSIŃSKI K. 2005: [W:] SKŁODOWSKI S., HURUK A. BARŠEVSKIS, S. TARASIUK (red.), Protection of Coleoptera in the Baltic Sea Region: 147-153; BYK A. 2007: [W:] BOROWSKI J., MAZUR S. (red.): Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną: 57-118; MOKRZYCKI T. 2007: [W:] BOROWSKI J., MAZUR S. (red.): Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną: 148-193; RUTKIEWICZ A. 2007: [W:] BOROWSKI J., MAZUR S. (red.): Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną: 20-56; BUNALSKI M., 2012: Wiad. entomol., **31**: 90-99).

Z Gór Świętokrzyskich wykazano dotychczas 11 gatunków Silphidae, przy czym ze Świętokrzyskiego Parku Narodowego zaledwie 5 (BURAKOWSKI i in. 1978: Kat. Fauny Pol., XXIII, 5: 1-356 oraz cytowane powyżej prace dotyczące Gór Świętokrzyskich).

W trakcie badań prowadzonych na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego (UTM: EB03) w latach 2008 i 2009 odłowiono 380 imagines Silphidae. Zidentyfikowano 11 gatunków, z których 6 nie zostało dotąd wykazanych z Parku, a 3 są nowe dla Gór Świętokrzyskich. Materiał larwalny nie był analizowany. Chrząszcze odławiane były za pomocą pułapek ziemnych typu Barbera (dane dotyczące lokalizacji i metodyki zawarto w pracy MADREJ i in. 2010: Wiad. entomol., **29**: 167-179.) oraz pułapek świetlnych. Okazy dowodowe zdeponowano w Zbiorach Przyrodniczych Wydziału Biologii UAM. Poniżej przedstawiono listę wykazanych z Parku gatunków:

Gatunek	Nowy dla ŚPN	Nowy dla GŚ	Liczba osobn.	Miesiąc zebrania
1	2	3	4	5
<i>Necrodes littoralis</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+	4	V, VIII,
<i>Oiceoptoma thoracicum</i> (LINNAEUS, 1758)	+	-	1	VII-IX
<i>Phosphuga atrata</i> (LINNAEUS, 1758)	+	-	1	VII
<i>Silpha carinata</i> HERBST, 1783	+	-	1	V-VI
<i>Silpha tristis</i> ILLIGER, 1798	-	-	2	V-VI
<i>Thanatophilus sinuatus</i> (FABRICIUS, 1775)	+	+	1	VII
<i>Nicrophorus humator</i> (GLEDITSCH, 1767)	-	-	12	VI-IX
<i>Nicrophorus interruptus</i> STEPHENS, 1830	+	+	6	VII-IX
<i>Nicrophorus investigator</i> ZETTERSTEDT, 1824	-	-	76	VI-IX
<i>Nicrophorus vespillo</i> (LINNAEUS, 1758)	-	-	10	VII-IX
<i>Nicrophorus vespilloides</i> HERBST, 1783	-	-	264	VI-IX

Uwzględniając powyższe dane, z Gór Świętokrzyskich znanych jest 14 gatunków Silphidae, przy czym aż 11 ze Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Pośród stwierdzonych omarlicowatych na uwagę zasługuje *Necrodes littoralis*, jako gatunek umieszczony na „Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce” w kategorii NT – bliski zagrożenia (PAWŁOWSKI i in. 2002: Coleoptera Chrząszcze. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.). Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce.

IOP PAN, Kraków: 96). Na podstawie badań biologii tego gatunku prowadzonych na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej można jednak stwierdzić, że występuje on bardzo licznie na zwłokach dużych kręgowców (MATUSZEWSKI i in. 2010: *Forensic Sci. Int.*, **194**: 85–93) i być może należy zweryfikować zasadność dalszego umieszczania *N. littoralis* na krajowej czerwonej liście.

Autorzy dziękują Lechowi BUCHHOLZOWI, Markowi BUNALSKIEMU, Katarzynie DĄBROWICZ oraz Januszowi NOWACKIEMU za pomoc w skompletowaniu materiału badawczego.

Anna MAĐRA, Wydz. Biologii UAM, Zbiory Przyr., Poznań
Szymon KONWERSKI, Wydz. Biologii UAM, Zbiory Przyr., Poznań
Paweł SIENKIEWICZ, Kat. Entomol. i Ochr. Środowiska UP, Poznań

645 Nowe stanowisko *Lasioderma serricorne* (FABRICIUS) (Coleoptera: Anobiidae) w Polsce

New record of *Lasioderma serricorne* (FABRICIUS) (Coleoptera: Anobiidae) from Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Ptinidae, Anobiinae, *Lasioderma serricorne*, new record, Poland.

Ten kosmopolityczny gatunek, pochodzący prawdopodobnie z tropikalnych i subtropikalnych rejonów Ameryki Płd. i Środk., w krajach strefy klimatów umiarkowanych rozwija się w pomieszczeniach ogrzewanych, będąc gatunkiem wybitnie synantropijnym o wysokich wymaganiach termicznych: do pełnego rozwoju wymaga temperatury minimalnej 21°C (ASHWORTH 1993: *J. Stored Prod. Res.*, **29**: 291-303). Jest poważnym szkodnikiem magazynowym – larwy żerują przede wszystkim na tytoniu i produktach tytoniowych, ale także na różnorakich suchych materiałach i produktach pochodzenia roślinnego, rzadziej zwierzęcego (KALMUK, PAWŁOWSKI 2008: <http://www.iop.krakow.pl/gatunkiobce/default.asp?nazwa=opis&id=59&je=pl>).

W Polsce bywał sporadycznie znajduwany w drugiej połowie XIX w. w kilku miastach na Górnym i Dolnym Śląsku (m.in. Racibórz, Wrocław, Legnica), a w latach sześćdziesiątych wieku XX w miastach portowych (Szczecin, Gdańsk, Gdynia), na towarach wwożonych do kraju (BURAKOWSKI, i. in. 1986: cz. XXIII, T. 11: 1-242).

Liczny pojaw *L. serricorne* zaobserwowano przypadkowo, w mieszkaniu prywatnym, położonym nieopodal centrum Krakowa:

– Wyżyna Krakowsko-Częstochowska: DA42 Kraków-Czarna Wieś, 24-28 XI 2011, ponad 100 exx., w mieszkaniu, w bloku mieszkalnym przy ul. J. Lea, leg. Z. KOZIK, det. et coll. T. WOJAS.

Imagines obserwowano przede wszystkim późnym wieczorem i nocą, kiedy dostawały się do mieszkania przez kratkę wentylacyjną w łazience. Niestety nie udało się ustalić, gdzie i z jakiego substratu nastąpił wylęg osobników. Gatunek nie był dotychczas wykazywany z tego regionu. Okazy dowodowe (16 exx.) znajdują się w zbiorze autora, który niniejszym pragnie wyrazić podziękowanie Pani Zofii KOZIK za odłowienie i przekazanie materiału dowodowego.

Tadeusz WOJAS, Kat. Ochr. Lasu, Entom. i Klimat. Leśn. UR, Kraków

646 Nowe stanowiska *Lopheros rubens* (GYLLENHAL, 1817) (Coleoptera: Lycidae) w Polsce

New records of *Lopheros rubens* (GYLLENHAL, 1817) (Coleoptera: Lycidae) in Poland

KEY WORDS: Coleoptera, *Lopheros rubens*, new records, SE Poland.

Lopheros rubens (GYLLENHAL, 1817) to gatunek borealno-górski. Notowany był z: Austrii, Białorusi, Czech, Finlandii, Francji, Niemiec, Węgier, Włoch, Łotwy, Liechtensteinu, Rumunii, Rosji, Słowacji, Słowenii, Hiszpanii, Szwecji, Szwajcarii, Ukrainy, Serbii i Czarnogóry (M. BOČÁKOVÁ, L. BOČÁK 2007: [W:] LÖBL I., SMETANA A. [ed.]: Catalogue of Palearctic Coleoptera, 4: 211-224). W Polsce chrząszcz uznawany za dużą rzadkość faunistyczną (BURAKOWSKI 2003: Klucze oznacz. Owad. Pol., XIX, 29-30: 1-39). Znany z nielicznych, rozproszonych stanowisk w południowej części kraju (Górny Śląsk, Góry Świętokrzyskie, Nizina Sandomierska, Beskid Zachodni, Beskid Wschodni, Pieniny, Tatry) oraz jednego stanowiska na Pobrzeżu Bałtyku (Lubiewo koło Międzyzdrojów) (BURAKOWSKI i in. 1985: Kat. Fauny Pol., XXIII, 10: 1-401; BURAKOWSKI 2003: ibid.). W większości są to stare dane, pochodzące głównie z drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku. Z Beskidu Wschodniego podawany ogólnikowo przez NOWICKIEGO i TRELLE z Turmicy koło Przemyśla (BURAKOWSKI i in. 1985: ibid.).

Poniżej podaję dwa nowe stanowiska *L. rubens* w Beskidzie Wschodnim:

- Sanok-Olchowce vic. (UTM: EV99), 28 IV 2012 – 1 ex., na leżącej, pokrytej mchami kłodzie jodłowej w buczynie karpackiej, nad Potokiem Olchowskim, leg. D. TWARDY;
- Załuż ad Sanok (EV98), 28 V 2012 – 1 ex., nad potokiem w buczynie karpackiej, leg. D. TWARDY.

Materiał dowodowy znajduje się w zbiorze autora.

Dariusz TWARDY, Brzozów

647 Nowe stanowiska *Laemophloeus muticus* (FABRICIUS, 1781) (Coleoptera: Laemophloeidae) w Polsce

New records of *Laemophloeus muticus* (FABRICIUS, 1781) (Coleoptera: Laemophloeidae) in Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Laemophloeidae, saproxylic insects, faunistic records, Kampinos National Park, the Mazovian Lowland, Poland.

Laemophloeus muticus swym zasięgiem obejmuje głównie północną części Europy. Wykazywany był ze Skandynawii oraz z izolowanych stanowisk we Francji, Niemczech, Austrii i w północnych Włoszech (BURAKOWSKI i in. 1986: Kat. Fauny Pol., XXIII, 12: 1-266). Występowanie tego gatunku stwierdzono ponadto na Słowacji, w Estonii, Szwajcarii oraz europejskiej i azjatyckiej części Rosji (LÖBL i SMETANA 2007: Catalogue of Palearctic Coleoptera, 4: 1-935). W Polsce bardzo rzadko odławiany, znany z Pojezierza Mazurskiego i Sudetów Zachodnich. Ogólnikowo podawany był także z „Prus”, „Prus Wschodnich” i „Śląska”. Zasiadła martwe drzewa liściaste, zwłaszcza brzozy, dęby i olchy. Larwy rozwijają się w przegrzybiałym drewnie (BURAKOWSKI i in. 1986: ibid.).

Podczas badań nad chrząszczami saproksylicznymi Puszczy Kampinoskiej odłowiono trzy osobniki należące do tego gatunku:

- Nizina Mazowiecka: Kampinoski P.N.: DC89 Truskaw, 21 VII 2006, 2 exx.; DC89 obszar ochrony ścisłej „Sieraków”, 26 IV 2008, 1 ex., pod odstającą korą martwej, stojącej brzozy.

Materiał dowodowy został zebrany przez autora i znajduje się w jego zbiorze.

Michał SAWONIEWICZ, Zam. Wydz. Leśny Polit. Białost., Hajnówka

648 Nowe dane o występowaniu nadobnicy alpejskiej *Rosalia alpina* (LINNAEUS, 1758) (Coleoptera: Cerambycidae) w Beskidzie Sądeckim

New records of *Rosalia alpina* (LINNAEUS, 1758) (Coleoptera: Cerambycidae) occurrence in the Beskid Sądecki Mts.

KEY WORDS: Coleoptera, Cerambycidae, *Rosalia alpina*, new records, Beskid Sądecki Mts, Poland.

Nadobnica alpejska *Rosalia alpina* (L.) należy do dobrze rozpoznawalnych, rzadkich gatunków saproksylicznych owadów na kontynencie europejskim. W środkowej Europie żyje głównie w starych górskich lasach bukowych (BURAKOWSKI i in. 1990: Kat. Fauny Pol., XXIII, 15: 1-312). W Polsce jest bardzo rzadkim, ginącym chrząszczem, posiadającym wysoki status ochronny, którego występowanie ogranicza się aktualnie głównie do Beskidu Niskiego i Bieszczadów (GUTOWSKI 2004: *Rosalia alpina* (LINNAEUS, 1758), Nadobnica alpejska. W: ADAMSKI P. i in. (red.). Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 6. Ministerstwo Środowiska, Warszawa: 130–134; STARZYK 2004: *Rosalia alpina* (LINNAEUS, 1758), Nadobnica alpejska. W: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (red.). Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. IOP PAN Kraków, AR Poznań: 148–149). Niedawno okazało się, że do roślin pokarmowych larw *R. alpina* oprócz buka pospolitego *Fagus sylvatica* L. należy także wiąz górski *Ulmus glabra* Huds. (CIACH i in. 2007: Pol. Pismo ent., 76: 101-105; MICHALCEWICZ i in. 2011: Pol. Pismo ent., 80: 23-31) i jawor *Acer pseudoplatanus* L. (MICHALCEWICZ i in. 2013: Pol. Pismo ent., 82: 19-24).

Z Beskidu Sądeckiego *R. alpina* podawana była z różnych stanowisk (patrz BURAKOWSKI i in. 1990), niemniej dane te pochodzą sprzed kilkudziesięciu lat. Znane są także nowsze informacje o jej występowaniu (m.in. BODZIARCZYK i MICHALCEWICZ 2000: Chrońmy Przyr. Ojcz. 56 (6): 126–129; MICHALCEWICZ i BODZIARCZYK 2008: Pieniny – Przyroda i Człowiek 10: 67-73; WITKOWSKI 2008: 1087 Nadobnica alpejska *Rosalia alpina*. Wyniki monitoringu. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000. GIOŚ, Warszawa). W Beskidzie Sądeckim, obszarze o stosunkowo mało zmienionym środowisku przyrodniczym, mocno zalesionym i pokrytym głównie przez lasy bukowo-jodłowe piętra regla dolnego (KONDRACKI 2011: Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa) nie brakuje potencjalnych siedlisk dla omawianego gatunku. Należy jednak on tutaj do rzadkości faunistycznych i w obliczu potrzeb jego ochrony, każdą informację o występowaniu *R. alpina* w Beskidzie Sądeckim należy uznać obecnie za bardzo cenną.

Poniżej zebrano nowsze dane faunistyczne o występowaniu *R. alpina* na obszarze Beskidu Sądeckiego. Ze względów ochronnych nie zamieszczono dokładnych lokalizacji poszczególnych stanowisk.

- EV06 Leśn. Tylicz (Leśny Zakład Doświadczalny Krynica), VII–VIII, lata 1995–2007, zlewnia potoku Pusta i Dol. Borsucza w różnych latach od 1 do kilkudziesięciu exx., w lesie oraz na składowanym drewnie bukowym, obserwacje: M. ŁUSZCZAK, J. MICHALCEWICZ, K. URBAN.
- DV96 Dubne ad Muszyna, 17 VII 1999, 1 ex. na sągach bukowych i 2 exx. na złamanym buku w lesie; 1 ex. na gałęziach olszy szarej *Alnus incana* (L.) MOENCH, obs. A. MELKE.
- EV07 Mochnaczka Niżna, 2 VIII 1999, 1 ex., na drewnie opałowym bukowym, obs. K. KUKULAK
- DV96 Leśn. Majdan (Nadl. Piwniczna), lata 90-te XX w., 1 ex., na składzie drewna na stosach, obs. H. FRYCZ.
- EV07 Muszynka, 2000–2002, 1 ex., przy leśniczówce, obs. K. URBAN.
- Dol. Wielkiej Roztoki ad Ryto (DV78), 2004–2006, 1 ex., w lesie, na starej bukowej kłodzie, obs. M. NOWAK.
- EV07 Tylicz, 28 VI 2007, 1 ex., obs. D. SOBIESIAK.
- ad Dubne (DV96), 15 VII 2007, 2 exx., na stosie wałków bukowych, obs. M. ŁUSZCZAK.
- DV96 Majdan ad Muszyna, 7 VII 2007, 1 ex., przy leśniczówce, obs. M. i H. FRYCZ.
- EV07 Tylicz, 25 IX 2009, 1 ex., na drewnie opałowym bukowym koło domu, obs. S. BUKOWIEC.
- EV07 Tylicz, na stoku góry Szwarcowa, II poł. VI 2011, 1 ex., na ścianie drewnianej baru przy wyciągu narciarskim, obs. D. SOBIESIAK.
- Tylicz (EV07), II poł. VIII 2011, 1 ex., w pasiece, obs. D. SOBIESIAK.
- Mochnaczka Wyżna (DV97), 17 i 19 VII 2012, 1 ex. na stosowym drewnie bukowym koło leśniczówki, obs. M. ŁUSZCZAK.

Podane wyżej informacje o miejscach występowania *R. alpina* w Beskidzie Sądeckim należy niezwłocznie wykorzystać do prowadzenia odpowiednich działań ochronnych dotyczących omawianego gatunku przez administratorów terenów leśnych z wykorzystaniem najnowszych zaleceń (MICHALCEWICZ i CIACH 2012: *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **68** (5): 347–357). Konieczne są także dalsze badania dotyczące tej kózki w Beskidzie Sądeckim, m.in. nad jej aktualnym rozmieszczeniem.

Jakub MICHALCEWICZ, Kat. Ochr. Lasu, Ent. Klimat. Leśn. UR w Krakowie
Marian ŁUSZCZAK, LZD Krynica

649 Nowe stanowiska gruboudki Ahrensa, *Argopus ahrensii* (Coleoptera: Chrysomelidae) na Wyżynie Lubelskiej

New records of *Argopus ahrensii* (Coleoptera: Chrysomelidae) from the Lublin Upland

KEY WORDS: Coleoptera, Chrysomelidae, *Argopus ahrensii*, new records, Lublin Upland, Poland.

Gruboudka Ahrensa, *Argopus ahrensii* (GERMAR, 1817), jest rzadkim w Polsce kserotermicznym chrząszczem, z rodziny stonkowatych Chrysomelidae. Jest to gatunek wymierający w Europie Środkowej – od ponad 100 lat następuje kurczenie się jego zasięgu z północnych i północno-zachodnich granic areалу w kierunku południowo-wschodnim (WARCHAŁOWSKI A. 2000: Chrysomelidae – Stonkowate (Insecta: Coleoptera). Część VII. Fauna Polski 22. Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Muzeum i Instytut Zoologii PAN: 14-17). W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt posiada status zagrożenia: EN (ŚCIBIOR R. 2004. *Argopus ahrensii* Gruboudka Ahrensa [W]: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (red): Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego. Kraków: 159-160).

Dwa nowe stanowiska *Argopus ahrensii* (GERMAR, 1817) stwierdzono w strefie krawędziowej Wzniesień Urzędowskich (Wyżyna Lubelska):

- las pomiędzy wsiami Zdziechowice oraz Baraki Stare (UTM: EB72) 2009–2010, pojedyncze osobniki na *Clematis recta*. Stanowisko to leży w wschodnim płacie projektowanej ostoi siedliskowej Natura 2000 „Szczecyn”.
- EB82 Dąbrowa, 7 VII 2010, 7 exx., na roślinach żywicielskich *Clematis recta* rosnących w zarastającej podszytem dąbrowie świetlistej. Jest to obszar projektowanej ostoi siedliskowej „Dąbrowa koło Zaklikowa” (Rapa A. 2011. Dąbrowa koło Zaklikowa. [W:] Rogala D., Marcela A. (red.). Obszary Natura 2000 na Podkarpaciu. RDOŚ, Rzeszów: 92-95.). Stanowisko to znajduje się około dwa kilometry na południowy zachód od odkrytego w latach 90-tych XX wieku stanowiska *Argopus ahrensii* na wapiennych wzgórzach w Łysakowie (ŚCIBIOR R., PAWŁĘGA K. 2000. [W]: Problemy ochrony i użytkowania obszarów wiejskich o dużych walorach przyrodniczych, Janów Lubelski. Wydawnictwo UMCS, Lublin).

Adam RAPA, Zakł. Ochr. Przyr. Kraj. Wiejskiego, ITP Falenty
Mirosław ZAGAJA, Sam. Prac. Anal. Izob., Inst. Med. Wsi Lublin

650 Sówkowate (Lepidoptera: Noctuidae) nowe dla Lasów Sobiborskich na obszarze Polskiego Polesia

The noctuids (Lepidoptera: Noctuidae) new to the LasySobiborskie forest in Polish Polesie

KEY WORDS: Lepidoptera, Noctuidae, records, Polish Polesie.

Niżej podano informacje o dwóch gatunkach Noctuidae stwierdzonych po raz pierwszy, jako nowe dla obszaru Lasów Sobiborskich, w okresie po ukazaniu się pracy omawiającej sówki wspomnianego terenu (NOWACKI J., HOŁOWIŃSKI M. 1999: Wiad. entomol., 18, Supl. 1: 3-60).

Calyptra thalictri (BORKHAUSEN, 1790)

- FB69 Serniawy, 2 VII 2012, 1 ex; idem, 6 VII 2012, 4 exx.; idem, 21 VII 2012, 2 exx.
- FB89 Stare Stulno, 8 VII 2012, 1 ex, idem, 25 VII 2012, 1 ex.

Apamea syriaca OSTHELDER, 1933

- FB69 Serniawy, 18 VI 2012, 1 ex.

Wszystkie przytoczone osobniki Noctuidae odłowione zostały na światło przez pierwszego z autorów. Po uwzględnieniu przedstawionych powyżej gatunków oraz wcześniej wykazanych z terenu Lasów Sobiborskich znanych jest 337 gatunków sówkowatych.

Marek HOŁOWIŃSKI, Macoszyn
Janusz NOWACKI, Kat. Entomol. i Ochr. Środ., UP Poznań

651 Nowe stanowisko *Pseudoclavellaria amerinae* (LINNAEUS, 1758) (Hymenoptera: Cimbicidae) w Polsce

New locality of *Pseudoclavellaria amerinae* (LINNAEUS, 1758) (Hymenoptera: Cimbicidae) in Poland

KEY WORDS: Hymenoptera, Symphyta, Cimbicidae, *Pseudoclavellaria amerinae*, new locality, Poland.

Rodzina Cimbicidae jest reprezentowana w Polsce przez 27 gatunków (SKIBIŃSKA, CHUDZICKA 2004. Rośliniarki (Symphyta). Str. 274-285. [W:] BOGDANOWICZ W. i in. (red.). Fauna Polski charakterystyka i wykaz gatunków. T. I, MiIZ PAN Warszawa, 509 str.). Większość gatunków przynależących do wymienionej rodziny to gatunki duże lub średniej wielkości. Jednak ze względu na skryty tryb życia i niezbyt aktywny lot, są one bardzo trudne do zaobserwowania w terenie. Między innymi z tej przyczyny rodzina bryzgunowatych, pod kątem faunistycznym, a zwłaszcza bionomicznym jest w naszym kraju ciągle słabo rozpoznana. Jednym z najrzadszych obecnie gatunków należącym do krajowych Cimbicidae jest *Pseudoclavellaria amerinae* (L.). Według HUFLEJTA (2002. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.). Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Oficyna Wydawnicza TEXT, Kraków: 48–50) gatunek ten był pospolity na obszarze Polski jeszcze w pierwszej połowie XX wieku, a nawet potrafił występować masowo na niewielkich obszarach. Ostatnie okazy z Polski, jakie znajdują się w krajowych muzeach pochodzą z lat sześćdziesiątych XX wieku (PIOTROWSKI, SZOŁTYŚ 2007. Rośliniarki (Hymenoptera: Symphyta) w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Część 2: rodziny Argidae, Cimbicidae, Diprionidae. Acta ent. siles. 14-15: 55-65). Od tego czasu gatunek ten nie był notowany z obszaru naszego kraju i w 2002 roku został umieszczony na czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce z kategorią VU (umiarkowanie zagrożone, inaczej zagrożone, vulnerable). Również w Niemczech (kraj gdzie rośliniarki są wyjątkowo dobrze rozpoznane) figuruje na czerwonej liście rośliniarek i ma status EX (wymarły, zanikły, extinct, disappeared) (LISTON i in. 2011. Rote Liste und Gesamtartenliste der Pflanzenwespen (Hymenoptera: Symphyta) Deutschlands. Naturschutz und Biologische Vielfalt 70 (3): 491-556). Poniżej podano nowe dane i stanowisko tego gatunku jakie odkryto w 2004 roku, w centralnej Polsce.

- Rogów k. Kuluszek, DC24, 12 IV 2004, na *Salix alba*, 1ex, leg. et cult. J. BOROWSKI

12 kwietnia 2004 roku, pod korą starej wierzby białej, znaleziono kokon wraz z pronimfą przedstawiciela Cimbicidae. Po 13 dniach, w laboratorium, kokon opuścił samiec wymienionego wyżej gatunku. Wierzba na której prawdopodobnie żerowała larwa stanowi element zadrzewienia przydrożnego, znajdującego się w pobliżu rzeki Mrogi, której brzegi porośnięte są głównie olszą czarną (ols jesionowy).

Okaz dowodowy znajduje się w kolekcji Katedry Ochrony Lasu i Ekologii w Rogowie. Weryfikacji oznaczenia dokonali: Tomasz HUFLEJT (MiIZ, Warszawa) oraz Andreas TAEGER (SDEI, Müncheberg, Niemcy), za co wymienionym składam serdeczne podziękowania.

Jerzy BOROWSKI, Kat. Ochr. Lasu i Ekol., SGGW Warszawa

652 Nowe stanowiska kilku rzadkich gatunków mrówek (Hymenoptera: Formicidae)

New localities of some rare ant species (Hymenoptera: Formicidae)

KEY WORDS: Hymenoptera, Formicidae, new localities, Poland.

Ostatnie lata przyniosły znaczne ożywienie w badaniach mrówek (Hymenoptera: Formicidae) Polski. Duży wpływ na to miało wydanie klucza do oznaczania (RADCHENKO, CZECHOWSKA i CZECHOWSKI 2004, cz. XXIV, zes. 63) oraz monografii mrówek Polski, której nowe wydanie ukazało się w ramach serii Fauna Poloniae (CZECHOWSKI i in. 2012, vol. 4). W efekcie, w ciągu ostatnich lat odkryto 7 nowych gatunków dla fauny Polski i cały szereg nowych stanowisk gatunków uchodzących za bardzo rzadkie. Podsumowanie rozmieszczenia mrówek Polski we wspomnianej powyżej monografii pokazuje jednak, że stan poznania wielu regionów jest nierównomierny. Są też pewne informacje wskazujące, że ocieplenie klimatu w Polsce w ostatnich latach przyczynia się do poszerzania zasięgów i liczebności wielu ciepłolubnych gatunków (SALATA i BOROWIEC, w przygotowaniu). W tej notatce podajemy nowe stanowiska dla 8 rzadkich gatunków lub nowych dla określonych krain zoogeograficznych.

Temnothorax affinis (MAYR, 1855)

– Dolny Śląsk, Strzegom, Góra Krzyżowa (50°58' N/16°20' E), 280-320 m, 8 VII 2012, gniazdo, leg. L. BOROWIEC.

Bardzo rzadki gatunek, znany tylko z pojedynczych stanowisk w czterech krainach (Pojezierze Pomorskie, Dolny Śląsk, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska i Pieniny). W Czerwonej Księdze Zwierząt. Bezkręgowce (CZECHOWSKI i in. 2004) podany jako prawdopodobnie zanikły w Polsce. Z Dolnego Śląska notowany niedawno (BOROWIEC 2009: Wiad. entomol., 28: 237-246), z północnej części krainy (Strupina k. Żmigrodu). Jest to gatunek dendrofilny, na Górze Krzyżowej znaleziono gniazdo z wszystkimi kastami, wewnątrz pustego fragmentu kory na pniu lipy, na wysokości ok. 1,5 m od podłoża.

Temnothorax parvulus (SCHENCK, 1852)

– Dolny Śląsk, Strzegom, Góra Krzyżowa (50°58' N/16°20' E), 280-320 m, 8 VII 2012, 1 robotnica, leg. L. BOROWIEC.

Rzadki gatunek, związany z ciepłymi dąbrowami. Na Górze Krzyżowej złowiony przy brzegu ciepłej dąbrowy rosnącej na zboczu opuszczonego kamieniołomu granitu. Znany z tylko sześciu stanowisk w pięciu krainach. Nowy dla Dolnego Śląska.

Temnothorax unifasciatus (LATREILLE, 1798)

- Bieszczady, Bystre (49°18'N 22°16'E), 6 VIII 2012, 502 m, 30 robotnic i 1 królowa, leg. S. SALATA.

Cieplolubny gatunek petrofilny, z Polski znany z 7 południowych krain. Z naszych obserwacji wynika, że na Dolnym Śląsku wzrasta liczba stanowisk tego gatunku. Gniazdo zostało zlokalizowane w rumoszu skalnym znajdującym się w kamieniołomie piaskowców istebniańskich. Nowy dla Bieszczadów.

Leptothorax gredleri MAYR, 1855

- Sudety Zachodnie, Góry Stołowe, Białe Skały (50°27'N 16°20'E), 780 m, 29 VI 2012, 2 robotnice, leg. S. SALATA.

Gatunek uchodzący do tej pory za bardzo rzadki, ale prawdopodobnie nie odróżniany od *Leptothorax muscorum* (NYLANDER, 1846). Na Dolnym Śląsku jest jedną z pospolitszych mrówek nadrzewnych, również w zieleni miejskiej (BOROWIEC 2009: Wiad. entomol., 28: 237-246). Wykazywany z tylko trzech krain (Nizina Mazowiecka, Nizina Wielkopolsko-Kujawska i Dolny Śląsk), ale przynajmniej w zachodniej Polsce niższej prawdopodobnie pospolitszy od *Leptothorax muscorum* (NYLANDER). Dwa osobniki zostały odłowione na drzewach liściastych porastających tereny otaczające Białe Skały. Nowy dla Sudetów Zachodnich.

Myrmica lobicornis NYLANDER, 1846

- Sudety Zachodnie, Góry Stołowe, Szczeliniec Wielki (50°29'N 16°20'E), 906 m, 3 VII 2012, 2 robotnice, leg. S. SALATA.

Gatunek uważany za borealno-górski, ale występujący także w zachodniej części niżu europejskiego, zwłaszcza w lasach iglastych. Obie robotnice zostały odłowione ze ściółki na szczycie Szczelińca Wielkiego. Wykazywany z prawie całej Polski, ale część stanowisk może dotyczyć bardzo podobnego i pospolitszego na nizinach gatunku *Myrmica schencki* VIERECK. Nie notowany z Sudetów Zachodnich.

Myrmica schencki VIERECK, 1903

- Sudety Zachodnie, Góry Stołowe, Skały Puchacza (50°27'N 16°20'E), 730 m, 29 VI 2012, 2 robotnice, leg. S. SALATA.

Szeroko rozmieszczony w Polsce gatunek, bardziej cieplolubny niż inne krajowe gatunki rodzaju. Obie robotnice złowiono w ściółce świetlistego lasu mieszanego częściowo porastającego półki skalne Skał Puchacza. Wykazywany z prawie wszystkich krain, ale nie notowany z Sudetów Zachodnich i Gór Świętokrzyskich.

Formica clara (FOREL, 1886)

- Dolny Śląsk, Rusko k. Strzegomia (51°00' N/16°27' E), 170 m, 8 VII 2012, 3 robotnice, leg. L. BOROWIEC.

Rzadki gatunek z długą i skomplikowaną historią nomenklatoryczną (CZECHOWSKI i in. 2012, Fauna Pol., vol. 4: 220), często nie odróżniany od pospolitych *Formica cunicularia* LATREILLE, 1798 i *F. rufibarbis* FABRICIUS, 1793. Dotychczasowe informacje biologiczne wskazują, że w środkowej Europie jest to gatunek cieplolubny i kserofilny. Potwierdza to stanowisko z Ruska, gdzie łowiono go w starych wyrobiskach kaolinitu, na południowo-zachodnich zboczach, obok niezwykle licznych populacji *Formica cinerea* MAYR, 1853. Dotychczas wykazany z pojedynczych stanowisk w pięciu krainach, ale prawdopodobnie nie odróżniany od pokrewnych gatunków. Nowy dla Dolnego Śląska.

Lasius carnolicus MAYR, 1861

– Bieszczady, Cisna (49°12' N/22°19' E), 574 m, 7 VIII 2012, 1 robotnica, leg. S. SALATA.

Bardzo szeroko rozmieszczony w Palearktyce gatunek, ale wszędzie bardzo rzadki. Niedawno wykazany po raz pierwszy z Polski (SALATA i BOROWIEC 2011: Genus, **22**: 639-644), z Śląskiego Parku Krajobrazowego na Dolnym Śląsku, gdzie serię robotnic złowiono w opuszczonym kamieniołomie koło Chwałkowa. Stanowisko z Bieszczadów jest drugim w Polsce. Mrówki te prawdopodobnie nie są tak rzadkie, jak wskazuje mała liczba stanowisk, ale trudne do odkrycia z uwagi na skryty tryb życia i podziemne gniazda.

Badania na terenie Bieszczadów realizowane były w ramach projektu prowadzonego przez Studenckie Koło Naukowe Entomologów Uniwersytetu Wrocławskiego (zezwolenie na prowadzenie badań w BPN nr 19/12). Badania w Parku Narodowym Gór Stołowych prowadzono za zezwoleniem nr 2/2012 Dyrektora Parku.

Sebastian SALATA, Lech BOROWIEC
Kat. Bioróżn. i Taks. Ewoluc. UW, Wrocław